

IZVOR 1
Annino rođenje

Vjenčanje Anninih roditelja, 12. svibnja 1925.
Obitelji Frank i Holländer generacijama su živjele u Njemačkoj. Frankovi su bili liberalni Židovi. Osjećali su povezanost sa židovskom vjerom, ali nisu bili strogi vjernici. U Njemačkoj 1930. godine oko 1% populacije čine Židovi – dakle, oko 500 000 ljudi.

Kuća u kojoj se rodila Anne Frank - Marbachweg 307 u Frankfurtu na Majni (Njemačka)

Margot, Anne i njihov otac, kolovoz 1931.

IZVOR 1
Annino rođenje

Srijeda je, 12. lipnja 1929. U pola sedam ujutro začuo se plač iz bolničke sobe u Frankfurtu na Majni u Njemačkoj. Rođena je Anne Frank. Drugi porođaj njene majke Edith bio je težak i trajao je cijelu noć.

Sestra koja je te noći pomagala Anninoj majci bila je toliko umorna da je greškom unijela u bolnički zapis da se rodio dječak. No, rodila se zdrava djevojčica. Otto i Edith nazvali su je Annelies Marie. Ona je bila njihova druga kći.

Kada je sljedeći dan Otto posjetio Edith i Anne, ponio je i fotoaparata. Otto je volio fotografirati i bilježiti posebne trenutke. Anne je bila prekrasna djevojčica s lijepom crnom kosom i lijepim licem. Edith je držala dijete čvrsto u naručju. Kasnije će napraviti album s Ottovim fotografijama, baš kako je napravila i s Margotinim fotografijama.

Margot je bila tri godine starija Annina sestra. Dva dana nakon Annina rođenja posjetila ih je u bolnici s bakom iz Aachena, Edithinom majkom. Mlađa sestra! Margot misli da je to odlično. Ne može dočekati da se njena majka i Anne vrate kući, ali morat će pričekati. Edith i Anne ostaju u bolnici dvanaest dana.

Anne će brzo shvatiti da je dio dviju brižnih obitelji. Kada malo odraste, često će posjećivati svoju baku Holländer u Aachenu. Ondje žive i Annina dva mlada ujaka, Julius i Walter. Baka Frank živi u Frankfurtu, kao i Anne. Kasnije, dio očeve obitelji, uključujući oba ujaka, odlazi živjeti u Švicarsku. Bit će jako uzbudljivo posjećivati ih.

Anne trenutno živi s roditeljima i sestrom u velikoj obiteljskoj kući žute boje sa zelenim žaluzinama na adresi Marbachweg 307 u Frankfurtu. Kathi, njihova kućna pomoćnica, brinula se da je kuća u savršenom redu. Kada s nekoliko mjeseci počne puzati, Anne će imati puno toga za otkriti u svojoj obiteljskoj kući. Dnevna soba, blagovaonica, kuhinja, spavaće sobe, majčina i Kathina soba te dugačak zid s policom za majčine i očeve knjige.

Kuća se nalazi u ugodnom susjedstvu, okružena je prirodom. Ima vrt i balkon. Čim izađe sunce, djeca se igraju na ulici. Svi imaju različite životne priče. Neki su iz kršćanskih obitelji. Neki nisu. Roditelji uglavnom imaju dobre poslove, ali nisu bogati. Ipak, Anne i njena obitelj jedini su Židovi. Većina židovskih obitelji živi u drugim dijelovima Frankfurta.

Kada Anne malo odraste, njena će je majka voditi u pješčanik iza kuće. Bacat će pijesak kamo god može, skakat će u svaku lokvu koju vidi, razmazivat će blato po svojoj haljini i kosi. Što prljavije, to bolje. Majka će samo odmahnuti glavom i brzo izvući nešto čisto iz ormara. Otac će se samo nasmijati. Ta Anne! Zrači pozitivnim duhom i žudnjom za životom. Kako se netko može ljutiti na takvo dijete!

Edith će paziti na svoje djevojčice najbolje što može. A nakon posla Otto će ih okupati, igrati se s njima i pričati im priče. Zajedno će učiniti sve kako bi djevojčicama pružili sigurno i sretno djetinjstvo. Neće im ništa nedostajati.

IZVOR 1
Hitlerov uspon

Nakon propalog puča 1924. godine Adolf Hitler je zatvoren. Dok je bio u zatvoru, zapisuje svoje ideje i misli koje su sabrane u knjizi Mein Kampf (Moja borba). Knjiga je objavljena u mnogim zemljama.

Adolf Hitler na godišnjem okupljanju stranke u Nürnbergu, 1927.

Nezaposleni pred zavodom za zapošljavanje u Hannoveru, proljeće 1932. Na ogradi je natpis: „Glasajte za Hitlera“.

IZVOR 1
Hitlerov uspon

Godine 1921. Adolf Hitler postaje vođa Nationalsocijalističke njemačke radničke stranke, NSDAP-a. U to je vrijeme NSDAP mala politička stranka. Hitler je imao ekstremističke ideje, a njegovi su javni nastupi, kojima se isticao, fascinirali ljude.

U to je vrijeme Njemačka upravo prošla Prvi svjetski rat, rat koji je sama započela. U njemu je stradalo više od dva milijuna njemačkih vojnika. Mnogi su se vratili iz rata s teškim ozljedama. Austrijski i njemački saveznici izgubili su više od milijun vojnika. Njihovi su protivnici – uključujući Francusku, Veliku Britaniju, Rusiju i Italiju - izgubili milijune ljudi. Osim toga, mnogi su gradovi i sela u Francuskoj i Belgiji uništeni.

Pobjednici su odlučili da Njemačka mora platiti za ogromne ratne štete u njihovim zemljama. Odluke o ratnoj odšteti zapisane su u Versajskom mirovnom sporazumu. Prema ugovoru, Njemačka je bila u ozbiljnoj situaciji jer nije bila u mogućnosti platiti ratnu odštetu koju su zahtijevale druge zemlje. Još jedna posljedica gubitka rata bilo je preuzimanje dijelova teritorija Njemačke od strane zemalja pobjednica, što je, također, bilo dio Versajškoga ugovora.

Hitler se borio u Prvome svjetskom ratu. Jako je razočaran što je Njemačka izgubila rat. Bio je nacionalist: želio je da sve vezano za Njemačku bude uistinu njemačko. Smatrao je da države koje su uzurpirale dijelove Njemačke nakon rata, moraju vratiti oduzete teritorije. Također, želio je spojiti Njemačku i Austriju u jednu veliku državu.

Hitler je bio antisemit. Diskriminirao je Židove zbog njihove religije i kulture. Smatrao je da Židove treba kriviti što su Nijemci izgubili rat. Mnogi su se Židovi borili u njemačkoj vojsci tijekom

rata, tako da Hitlerove tvrdnje nisu imale smisla. Neovisno o tome, smatrao je da Židovima nije mjesto u Njemačkoj.

Mnogi se nisu slagali s njim. Vjerovali su da je Njemačka izgubila rat zbog potpuno drugih razloga. Imali su drugačije ideje kako pomoći zemlji da se oporavi. U međuvremenu, njemačka vlada nije znala kako riješiti problem siromaštva. Posljedica toga bili su neredi te su se čak i političke stranke na ulici borile za moć.

Neposredno nakon Prvoga svjetskog rata Hitlerova stranka nije bila velika, ali 1928. godine NSDAP je dobio dovoljno glasova da postane parlamentarna stranka. Do kraja 1929., samo nekoliko mjeseci nakon Annina rođenja, dolazi do kraha burze u SAD-u te teška ekonomska kriza pogađa velik broj ljudi u Njemačkoj. U vrlo kratkom razdoblju strahovito su porasli nezaposlenost i siromaštvo. Na izborima 1932. godine NSDAP dobiva najviše glasova jer su mnogi vjerovali da će ta stranka najbolje riješiti probleme. Tako je 1933. godine Hitler postao njemački kancelar.

Godinama prije no što je postao kancelar, Hitler je sve glasnije tvrdio da su Židovi krivi za njemačke probleme. O tome je pisao u svojoj knjizi *Mein Kampf*. Ne čudi da su Židovi bili zabrinuti zbog Hitlerovih namjera i planova NSDAP-a.

IZVOR 1
Bijeg iz Njemačke

Adolf Hitler postaje njemačkim kancelarom, 30. siječnja 1933.
Nova vlast ubrzo pokazuje svoje prave namjere.
Uvode se prvi protužidovski zakoni te počinje progon Židova u Njemačkoj.

Anne, Edith i Margot Frank, 10. ožujka 1933.
Robna kuća Tietz u Frankfurtu (Njemačka)
imala je automat u kojem su se mogle izraditi fotografije za putovnicu, ali i izvagati se. Zajedno su težile manje od 110 kg.

Dok je Otto pokretao posao u Amsterdamu,
Anne, Margot i njihova majka živjele su kod bake Holländer u Aachenu. Edith Frank često putuje u Amsterdam u potrazi za kućom.

IZVOR 1
Bijeg iz Njemačke

Ljeto je 1933. Otto i Edith pakiraju svoje kovčege. Pažljivo provjeravaju sve ormariće kako ne bi zaboravili nešto bitno. Što uzeti sa sobom kada ne znaš kada ćeš ponovo imati svoj dom? Naravno, treba uzeti odjeću, i jesensku i zimsku. Cipele. Neke knjige i, možda, fotografije i fotoaparati. Ali, što još? Margot ima sedam godina, a Anne četiri. Ne smiju zaboraviti njihove igračke! Kovčezi se polako pune.

Otto i Edith neko su vrijeme razmišljali da napuste državu te da započnu novi život negdje drugdje. Zbog ekonomske je krize i Ottov posao patio. Kako bi smanjili troškove, privremeno su se preselili k Ottovoj majci.

U međuvremenu, nestabilna financijska situacija nije više bila jedini razlog zašto su željeli otići. Zapravo, situacija je takva da oni ne mogu ostati. Otkad je Hitler došao na vlast krajem siječnja 1933., Otto i Edith zabrinuti su za svoju budućnost. Hitler jasno tvrdi da on i njegova stranka ne smatraju Židove punopravnim Nijemcima. Hitler mrzi Židove.

Godinu ranije Otto je čuo kako nacisti, Hitlerovi pobornici, pjevaju na ulici: „Bit će bolje tek kada židovska krv poteče! Izbacite ih iz zemlje!“ Otto je bio potpuno šokiran. U njegovu gradu, Frankfurtu, židovski gradonačelnik bio je smijenjen te je umjesto njega postavljen nacistički gradonačelnik. Ljudi koji su se bunili protiv takvih mjera, bili su uhapšeni.

Otto i Edith nisu više mogli pružiti Margot i Anni sigurno i sretno odrastanje u Njemačkoj. To im je postalo jasno. Spakirali su kovčege i napustili zemlju kako bi započeli novi život u Nizozemskoj.

Ottu je pomagao Erich Elias, njegov šogor iz Švicarske. Posudio mu je novac kako bi mogao pokrenuti podružnicu Opekte u Amsterdamu. Navedena tvrtka već postoji u drugim zemljama, a bavi se proizvodnjom sastojka za zgušnjavanje džema. Otto se mora pobrinuti da nizozemske domaćice kupuju njegov proizvod. Ako uspije, Otto će ponovo dobro zarađivati i uzdržavati svoju obitelj.

Otto prvo sam odlazi u Amsterdam. Edith odlazi s Margot i Annom u Aachen u kojemu žive njena majka i dva brata. Dogovorili su se da će Edith redovito biti s Ottom u Amsterdamu kako bi mogla tražiti kuću dok Otto pokreće posao.

Kovčezi su spakirani. Sutra je vrijeme da krenu. Moraju se oprostiti na neko vrijeme, ali dat će sve od sebe da nauče jezik i da se priviknu na novi grad. Margot i Anne brzo će steći nove prijatelje, čim krenu u nizozemsku školu. Edith i Otto pobrinut će se da im novi dom bude udoban te će poticati Margot i Annu da dovode svoje prijatelje u goste. Na početku će im biti teško, ali nakon nekog vremena sve će ponovo biti u redu.

U Nizozemskoj su sigurni.

IZVOR 1

Od demokracije do diktature

Nacisti su željeli potpunu kontrolu nad odgojem njemačke mladeži. Aktivnosti za dječake bile su uglavnom vezane uz vojsku. Djevojčice su pripremali za ulogu majke i domaćice. Natpisi na plakatima za Hitlerovu mladež (*Hitlerjugend*): „Mladež služi Führeru“ i „Svi desetogodišnjaci u Hitlerovu mladež“.

Natpis na ulazu u Rosenheim (Njemačka) na kojem piše: „Židovi nisu ovdje dobrodošli“, 1935. Nacisti smatraju Židove inferiornima, ali i opasnima. Šire obmanu da Židovi vladaju svijetom te da namjeravaju uništiti tzv. arijevsku rasu. Popis zabrana za Židove raste s ciljem da ih se izolira od nežidovskog stanovništva.

U noći s 9. na 10. studenog 1938. nacisti organiziraju pogrom Židova. Uništeno je 177 sinagoga, oštećeno 7 500 prodavaonica te ubijeno preko 100 Židova. Ova se noć naziva *Reichskristallnacht* (Kristalna noć ili Noć slomljena stakla). Frankfurtska sinagoga u plamenu za vrijeme Kristalne noći.

IZVOR 1

Od demokracije do diktature

Njemački Židovi koji su preživjeli rat kasnije će svjedočiti koliko su bili šokirani kada je NSDAP Adolfa Hitlera postao najveća politička stranka, a Hitler njemački kancelar. Bili su uvjereni da će to imati ozbiljne posljedice za njih, iako nisu mogli predvidjeti u kolikoj mjeri. Hitler je mnoge okrenuo protiv židovske zajednice, a s tim je ciljem i nastavio svoje djelovanje.

Ipak, neki su Židovi vjerovali da će sve biti u redu. Ako Hitler uspije spasiti ekonomiju, mržnja prema Židovima će prestati. Uostalom, što su mogli učiniti? To je bila i njihova država. Tamo su živjeli i radili, kao i njihove obitelji i prijatelji. U Njemačkoj su izgradili svoje živote. Kako su mogli napustiti sve to? Nije lako započeti iznova u drugoj državi.

U Njemačkoj je postupno dolazilo do velikih promjena. Nakon što je 1933. Hitler postao kancelar, država se pretvorila iz demokratske u diktatorsku. Postojalo je samo jedno mišljenje, jedna vizija, jedan pristup koji je bio važan, a to je bila ideja Adolfa Hitlera. Pojedinci koji su bili kritični prema njemu i njegovoj politici, završili su u koncentracijskim logorima.

Dvije godine nakon što se obitelj Frank preselila u Nizozemsku, 1935., doneseni su Nürnberški zakoni. Oni su dodatno otežavali život Židovima u Njemačkoj. Naprimjer, njemačkim je Židovima zabranjeno sklapati brakove s nežidovima te su njihova građanska prava teško ugrožena.

Nasilje nad Židovima postojalo je sve opasnije. Židovi su bili hapšeni, ponižavani pa čak i zlostavljani bez ikakva povoda – činjenica da su bili Židovi bila je dovoljan razlog. U noći s 9. na 10. studenog 1938. godine nasilje je doseglo novu razinu. Židovski domovi, prodavaonice i sinagoge diljem zemlje

pljačkani su i uništavani. Ova se noć naziva Kristalna noć ili Noć slomljena stakla. Oko 30 000 židovskih muškaraca (uključujući i jednog Annina ujaka) zatvoreni su, a ubijeno ih je više od stotinu. Tada su počeli strahovati i oni koji su do tog trenutka vjerovali da će sve biti u redu. Hitler nije prezaao ni od čega pa ni od ubojstva.

Mnogi su Židovi pokušali napustiti državu. Uvjeti za ulazak u susjedne države, poput Nizozemske, postali su toliko strogi da je bilo gotovo nemoguće zadovoljiti ih. „Imamo dovoljno svojih problema“, odgovarale su vlade drugih zemalja, „i ne možemo učiniti više od ovoga što radimo trenutno.“ I tako je većina njemačkih Židova ostala zarobljena.

Kada je 1933. godine Anne s obitelji preselila u Nizozemsku, u Njemačkoj je živjelo oko 600 000 Židova. Pola ih je uspjelo napustiti zemlju između 1933. i 1939. godine.

Njemački vojnici ulaze u uništeno središte Rotterdama, svibanj 1940.

Njemačka vojska ulazi u Amsterdam, 15. svibnja 1940.

Njemačka vojska ulazi u Amsterdam nedaleko zgrade u kojoj se nalazi tvrtka Otto Franka, 16. svibnja 1940. Otto i Edith nadaju se da Nizozemska neće ući u rat. Ipak, 10. svibnja 1940. njemačka vojska napada Nizozemsku. Također, okupirane su i Belgija i Francuska. Nacisti smatraju nežidovske stanovnike navedenih zapadnoeuropskih zemalja srodnim narodima tako da nad njima ne čine zločine kao nad Poljacima.

Noć je. Otto, Edith, Margot, Anne i baka Holländer, Edithina majka koja živi s njima već gotovo godinu dana, probudili su se zbog glasnih zastašujućih zvukova. Što se događa? Stajali su pored prozora. Nije im bilo jasno. Nije grmljavina, nebo je bilo vedro. Tada su ugledali zrakoplove. Čini se da su oni glasni zvukovi bile bombe koje su padale iz zrakoplova. To je moglo značiti samo jedno: njemačka vojska napada aerodrom Schipol.

10. svibnja 1940., Otto i Edith su u šoku. Trudili su se da Anne i Margot to ne primijete. Pribojavali su se ovoga već neko vrijeme. Pozorno su pratili vijesti. Čitali su da Hitler diktatorski vlada Njemačkom. Čuli su o ubojstvima Židova, o ljudima koji su uhapšeni bez razloga i odvedeni u logore. Prije šest mjeseci napao je Poljsku, prije mjesec dana Dansku i Norvešku. A sada napada i Nizozemsku. Što Hitler namjerava? Želi li zavladati cijelom Europom?

Sati prolaze. Kada se razdanilo, sve je utihnulo. Bila je to neobična, zastrašujuća tišina. Rano ujutro na radiju je pročitana izjava kraljice Wilhelmine. Njihove strepnje su se ostvarile. Njemačka je napala Nizozemsku. Kraljica tvrdi da će se Nizozemska boriti. Nizozemska se neće predati!

Sunce je sjalo. Djelovalo je kao prekrasan proljetni dan. Što se događa u ostatku zemlje? Nitko ne zna.

Anne i Margot otišle su u školu kao i obično, a Otto je otišao na posao. Što bi inače učinili? Na gradskim ulicama nije bilo znakova rata. Ipak, djeca su poslana kući. Škole su zatvorene do daljnjeg.

Te su večeri Anne i Margot promatrale svoje roditelje dok su prekrivali prozore crnim papirom. Ne smije se vidjeti ni zraka svjetlosti. Tako njemački zrakoplovi ne mogu razaznati gdje se nalaze, objasnili su Otto i Edith. Ali, nisu im objasnili i da papir sprečava pucanje stakla ako u blizini padne bomba. Nisu htjeli prestrašiti Margot i Annu. Trudili su se ostati smireni.

Sljedećih dana vodila se žestoka borba između nizozemske i njemačke vojske, ali Nizozemci su bili preslabi. Njemačke su bombe uništile veliki dio središta Rotterdama.

Nijemci prijete da će isto učiniti drugim gradovima. Tada se Nizozemska odlučila predati. Od toga trenutka nacistička Njemačka vlada Nizozemskom.

Njemačka vojska ulazi u Amsterdam 15. svibnja. Prešli su Berlagebrug, most u blizini mjesta gdje je Anne živjela. Mnogi su ostali kod kuće, zabrinuti i tjeskobni. No, tu su i stanovnici Amsterdama koji ne žele propustiti taj događaj. Previše je uzbudljivo. Neki su čak i zadovoljni dolaskom nacista. Nezaposlenost i siromaštvo u Nizozemskoj vrlo su visoki. Možda Hitler može riješiti problem.

Sljedeći dan pobjednička povorka njemačkih vojnika stupa Amsterdamom. Nisu daleko od Ottova ureda, ali Otto i njegovi zaposlenici nisu izlazili na ulicu. Iako nisu vidjeli vojsku, znali su da će odsad nadalje imati problema. Ozbiljnih problema.

IZVOR 1

Počinje Drugi svjetski rat

Njemačka vojska napada Poljsku 1. rujna 1939. Ubijeni su mnogi istaknuti Poljaci. Zapadna Europa još uvijek nema saznanja o okrutnim zločinima počinjenima u Poljskoj.

Sve više zemalja zatvara svoje granice izbjeglicama. Djeci je povremeno dopušten ulazak, ali njihovim roditeljima nije. Mlade židovske izbjeglice stižu u Englesku.

U Njemačkoj i u većini okupiranih zemalja Židovi moraju nositi Davidovu zvijezdu. Popisivanjem imena i adresa započinje izolacija Židova. Postupno se uvodi sve više odredaba protiv Židova. Strategija je toliko djelotvorna da se mnogi nežidovi ne usuđuju družiti sa Židovima, i obrnuto.

IZVOR 1
Počinjje Drugi svjetski rat

Ono što je počelo njemačkim pripajanjem Austrije i dijela Čehoslovačke, brzo se pretvorilo u rat u koji su bile uključene mnoge europske države. U rujnu 1939. Njemačka je napala Poljsku. Nedugo prije toga nacistička Njemačka i Rusija potpisale su sporazum o nenapadanju. Hitler je želio smanjiti tenzije jer nije želio istovremeno ratovati i protiv Rusije.

Velika Britanija i Francuska objavile su rat, ali nisu intervenirale. Nakon mjesec dana bila je poražena i Poljska. Šest mjeseci kasnije njemačka je vojska napala Dansku i Norvešku. Pružali su otpor, a Velika Britanija je pomogla koliko je mogla. No, njemačka je vojska opet bila jača. Samo nekoliko tjedana kasnije okupirane su Nizozemska, Belgija i Luxemburg. Njemačka je vojska napala i Francusku. Italija je bila na strani Njemačke. Europa je bila u ratu.

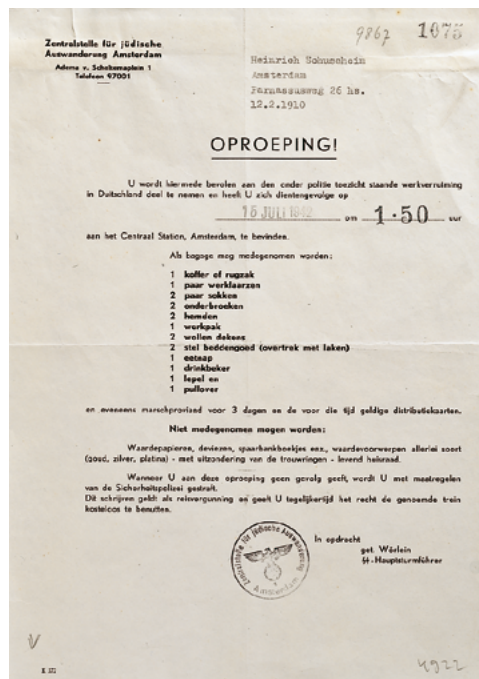
U Nizozemskoj je tada živjelo oko 140 000 Židova, 30 000 njih doselilo je bježeći iz Njemačke. Više od polovice Židova u Nizozemskoj živjelo je u Amsterdamu. U susjedstvu Annine obitelji, dijelu grada nazvanom Amsterdam Rivierenbuurt, živjelo je još puno drugih židovskih izbjeglica iz Njemačke.

Kada je postalo jasno da je Njemačka napala Poljsku, mnogi su se Židovi uspaničili i pokušali pobjeći. Pokušavali su se ukrcati na brod za Englesku. Neki su uspjeli. Dio je njih shvatio da su zarobljeni i zbog toga su bili očajni. Neki su odlučili oduzeti si život. Bili su sigurni da ih Hitler želi ubiti pa su odlučili da ne žele čekati da dođe njihov red. Ostali su čekali.

Na početku je situacija u Nizozemskoj bila mirna. Ljudi su strepili. Zatim, malo po malo, nizozemski su Židovi bili suočavani s mjerama koje su im dodatno otežale živote.

IZVOR 1
Skrivanje

“Nadam se da ću ti moći sve povjeriti kao nikome do sada i nadam se da ćeš mi biti veliki izvor utjehe i podrške.”
Anne Frank upisuje ovaj tekst na prvu stranicu svoga dnevnika koji je dobila 12. lipnja 1942. za svoj trinaesti rođendan.

Annini roditelji očekivali su poziv. Otto Frank nekoliko je mjeseci pripremao tajno skrovište, prazni dio uredskih prostorija na Prinsengrachtu gdje će se sakriti sa svojom obitelji. Samo su zaposlenici u koje je imao najviše povjerenja znali za njegove planove. Pozvani Židovi dobivaju obrazac sa popisom stvari koje smiju ponijeti u „radne logore“.

21. Uredska zgrada na Prinsengrachtu. Tajno skrovište nalazi se na stražnjoj strani zgrade.
Obitelj Van Pels pridružuje im se 13. srpnja 1942., a u studenom 1942. stanovnici skrovišta i njihovi pomagači odlučuju primiti i osmog stanara, Fritza Pfeffera.
Do 4. kolovoza 1944. ovih osam ljudi živjet će zajedno u skrovištu, odsječeni od ostatka svijeta. To je vrijeme obilježeno strahom i tjeskobom, dosadom i svađama.
Četiri Ottova najpovjerljivija suradnika opskrbljuju stanare hranom, odjećom i knjigama.

Prekrasna, mirna, sunčana nedjelja, 5. srpnja 1942. Samo jedan sat ranije Anne je sjedila na terasi i čitala knjigu na suncu. Ali, opušteno se nedjeljno jutro potpuno promijenilo. Otto, Edith, Anne i Margot trče iz jedne sobe u drugu u svom domu na Merwedeplein (Trg Merwede). Ne smiju zaboraviti ponijeti sve bitne stvari. Od trenutka kada je to popodne Margot primila poziv, užurbano se spremaju. Nemaju puno vremena.

Na pozivu piše da se Margot mora prijaviti za odlazak u radni logor u Njemačkoj. Ali, to se neće dogoditi. Otto i Edith su čuli i pročitali dovoljno da znaju da ne smiju vjerovati nacistima. Znaju da Židove šalju u logore koje mnogi ne prežive. Ne žele ni po koju cijenu izložiti Margot takvoj opasnosti.

Ignoriranje poziva je prekršaj. Stoga postoji samo jedna mogućnost – cijela obitelj Frank mora se sakriti. Otići će sutra rano ujutro. Možda će morati nestati na duže razdoblje. Zato je važno da ne zaborave nešto bitno.

Otto je mjesecima pripremao tajno skrovište uz pomoć zaposlenika Kuglera i Kleimana. Uz to, već je planirao datum kada će se sakriti: 16. srpnja. Budući da je Margot dobila poziv, ne mogu više odgađati svoj odlazak.

Anne nije znala ništa o očevim planovima. Ona, također, nije znala kamo idu. Možda na farmu, nekamo na selo. Znala je samo da mora spakirati sve svoje stvari.

Anne je prvo spakirala svoj dnevnik. Dobila ga je prije dva tjedna kao poklon za rođendan. Jako je zadovoljna poklonom. Svakako mora ponijeti dnevnik. I nalivpero koje je dobila od bake Holländer. I što još?

Došla je Miep. Ona radi za Otta i često posjećuje obitelj Frank. Miep je sa sobom pvela svog muža Jana. Pomogli su im prenijeti odjeću i druge potrepštine do tajnog skrovišta. Kasnije su se vratili po još stvari. Rekli su da će se pobrinuti da stvari stignu do tajnog skrovišta.

Otto i Edith objasnili su Anni da ne smije ponijeti nijedan kovčeg. To bi privuklo pažnju. Židovima više nije dopušteno putovati. Netko bi ih mogao izdati. U svakom slučaju, morat će puno pješčiti pa torbe ne smiju biti preteške. Majka je pripremila hrpu odjeće koju će Anne iduće jutro obući na sebe. Što više stvari mogu uzeti, to bolje.

Mačka ne može ići s njima. Anne jako voli Moortje. Tužna je jer je mora ostaviti. Otto je napisao poruku susjedima i zamolio ih da se brinu o Moortje. Siguran je da će to učiniti. U drugoj poruci, koju su ostavili u kući, napisana je adresa u Švicarskoj. Željeli su da svi misle da su otišli onamo. To će idući dan zaključiti Annina prijateljica Hanneli kada bude svratila u kuću obitelji Frank kako bi uzela kuhinjske ljestve koje je Edith posudila. Obitelj je odjednom nestala. Jedino objašnjenje je da su našli način da odu u Švicarsku.

Ali, oni nisu otišli u Švicarsku. Ostali su blizu svoga doma.

Slijedila je kratka noć. Miep je rano došla po Margot. Zajedno su otišle na biciklu. Židovima je bilo zabranjeno voziti bicikle, ali Margot je skinula zvijezdu sa svoje jakne. Idućih pola sata ona nije Židovka. Moraju doći do tajnog skrovišta što je brže moguće. Anne i dalje ne zna kamo idu.

Padala je kiša. Anne, Otto i Edith odlaze. Uzimaju svoje torbe i zatvaraju ulazna vrata za sobom.

Na Annino iznenađenje hodali su u smjeru Ottova ureda na Prinsengrachtu. Margot i Miep već su bile ondje gdje se iza ureda nalazi prostor u kojem će živjeti neko vrijeme. Tamo će se sakriti i Herman, Auguste van Pelse i njihov sin Peter. To je svojevrsna kuća iza kuće. Tajno skrovište.

IZVOR 1
Njemačka okupacija

Prvi otvoreni sukob okupacijskih snaga i nizozemskog stanovništva događa se u veljači 1941. Za vrijeme nereda u Amsterdamu uhićeno je 427 Židova te prebačeno u koncentracijski logor Mauthausen. Stanovnici Amsterdama i okolice prosvjeduju na ulicama, ali nakon dva dana pobuna je ugušena.

Natpis na javnom bazenu, 1941.: „Zabranjen pristup Židovima“.

Od 3. svibnja 1942. godine sva židovska djeca starija od šest godina moraju nositi Davidovu zvijezdu na svojoj odjeći.

IZVOR 1
Njemačka okupacija

Isprva je djelovalo da njemačka okupacija nema velik utjecaj na nizozemsko stanovništvo. Ljudi su i dalje išli na posao, djeca su išla u školu. Nije im bilo dopušteno napuštanje zemlje te su određeni proizvodi bili teško dostupni. Bilo je podnošljivo sve dok se situacija nije pogoršala.

Nizozemski Židovi koji su preživjeli rat svjedočili su kako su mnogi Židovi razmišljali na taj način: ako ne bude gore od ovoga... Mjere protiv Židova uvedene su polako i postupno tako da je neko vrijeme vladao taj osjećaj. U jesen 1940. otpušteni su svi židovski državni službenici. Nakon toga svi su Židovi pozvani na registraciju. Svi Nizozemci morali su imati osobnu iskaznicu, a Židovima su osobne iskaznice bile označene slovom J. Židovima je zabranjeno baviti se određenim profesijama te im nije bilo više dopušteno posjedovanje vlastite tvrtke.

Godine 1941. popis zabrana za Židove postajao je sve duži i duži. Nisu smjeli plivati, ići u kino, voziti se tramvajem, ići u knjižnicu i zoološki vrt. Kada je počela školska godina u kolovozu 1941. godine, židovska djeca nisu više pohađala istu školu s ostalom djecom. Nisu više mogli biti dio iste zajednice kao ostali, nežidovski, članovi zajednice. I tako su uspostavljene posebne škole i udruženja za Židove.

Od svibnja 1942. svi su Židovi morali nositi žutu Davidovu zvijezdu na svojoj odjeći. Mjesec dana kasnije zabranjeno im je kupovanje povrća u prodavaonicama nežidova te su morali predati svoje bicikle. Popis zabrana se povećavao. Židovi su isključeni iz društva – upravo su to nacisti i htjeli postići.

U srpnju 1942. godine krenuli su pozivi za radne logore što je mnoge Židove zabrinulo. Bili su puni nepovjerenja. Mnogi su se htjeli sakriti, što je bilo vrlo teško jer to bi značilo da moraju ovisiti o drugima. Tko bi bio spreman toliko učiniti za njih?

Margot dobiva poziv za radni logor 5. srpnja 1942. Bila je među prvih četiri tisuće Židova koji su dobili poziv. Ipak, Margot nije bila u prvom vlaku koji je 15. srpnja vozio iz Westerborka u Auschwitz, kao i mnogi Židovi koji su se odlučili oglušiti na poziv.

Njemački okupatori bili su bijesni te su organizirali uhićenja Židova koji se nisu javili na pozive. I nizozemskim policajcima naređeno je da ih privode. No, bilo je i Nizozemaca koji su pomogli Židovima da se sakriju.

Anne Frank i Peter van Pels često provode vrijeme u njegovoj sobi. Anne se zaljubila u Petera i s njim se prvi puta poljubila.

“Tajno skrovište idealno je mjesto za sakrivanje. Možda je vlažno i skućeno, ali ne biste mogli naći udobnije sklonište u cijelom Amsterdamu. Ili čak u cijeloj Nizozemskoj!” Anne Frank

Soba Anne Frank i Fritza Pfeffera. Anne je lijepila fotografije po zidu. Tajno je skrovište za potrebe snimanja filma 1995. godine rekonstruirano po uzoru na originalni izgled.

U ljeto 1943. Anne shvaća da dobro piše te da uživa u tome. Svaki dan zapisuje svoje misli, osjećaje i iskustva. Njen je crveni dnevnik ispunjen te nastavlja pisati u bilježnicu koju joj je dala Bep. Anne, također, piše i kratke priče koje povremeno čita drugim stanarima tajnog skrovišta.

„Nadam se puno toga jer pisanje mi omogućava da zabilježim sve, sve svoje misli, ideale i maštanja.“
Anne Frank

Ponedjeljak je, 12. srpnja 1943. U tajnom skrovištu tiho je kao i uvijek u radno vrijeme. Osim četiri Ottova zaposlenika koji su pomagači, nitko ne zna da se ondje netko skriva. Većina radnika ne zna ništa. Također, u poslovnim objektima kao što je ovaj, razni ljudi često dolaze i odlaze, zato Anne i ostali stanari moraju biti jako tihi i pažljivi.

Anne je primijetila kako tišina nije dovoljna da budeš sam sa svojim mislima. U skloništu je uvijek okružena ljudima. Ljudima koji su napeti. Ljudima koji joj nisu bliski prijatelji, blago rečeno. Samo Peter – sin Hermanna i Auguste van Pels – ima vlastitu sobu. To je mali hodnik koji vodi prema tavanu, no vrata se mogu zatvoriti pa Peter može biti sam.

Ponekad i Anne želi biti sama. Uskoro će zamoliti g. Pfeffera da se o tome dogovore. Fritz Pfeffer osmi je stanovnik tajnog skrovišta. On je zubar, star koliko i Annin otac. Pridružio im se u studenom, tri mjeseca nakon što su se obitelji Frank i Van Pels sakrili u tajno skrovište. Otkad je Pfeffer stigao, Anne dijeli sobu s njim, a ne više s svojom sestrom Margot.

Njihova soba je jako uska, u nju jedva stanu kreveti. Zagušljivo je jer ne smiju otvarati prozore. Nitko ne smije posumnjati da je netko u tom prostoru. Zbog toga su zastori uvijek navučeni. Anne spava s glavom okrenutom prema vratima, a g. Pfeffer prema prozoru. U suprotnom, ležali bi preblizu jedan drugom. Osim toga, g. Pfeffer hrče.

Najljepši je dio sobe stol. Nalazi se odmah lijevo od ulaza u sobu, blizu kreveta g. Pfeffera. Uz stol se nalazi stolac, a iznad njega polica sa stolnom lampom. To je vrlo jednostavan mali stol, ali je Anni jako bitan. Zato se Anne želi dogovoriti s g. Pfefferom da nekoliko puta tjedno bude sama u sobi i neometano koristi stol.

IZVOR 1

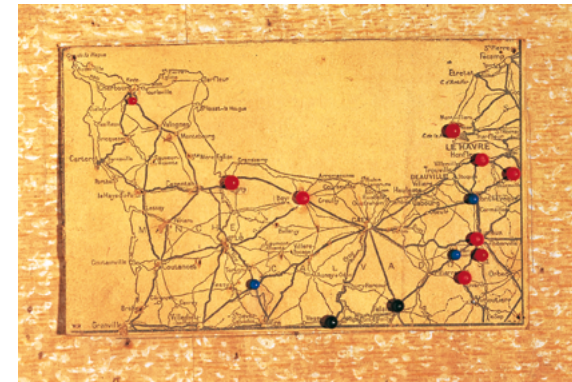
Uhićenja i deportacije

Racije u Amsterdamu, svibanj 1943. Tijekom ovog uhićenja nacisti i njihovi pristaše uhitili su 3 000 Židova. Fotografije je ilegalno uslikao H. J. Wijnne.

U ožujku 1943. članovi pokreta otpora napali su amsterdamski gradski arhiv kako bi otežali nacistima uhićenja Židova i članova pokreta otpora. Uništen je samo mali dio arhiva. Anne piše o napadu u svom dnevniku.

Ottova karta Normandije koja visi na zidu.

IZVOR 1

Uhićenja i deportacije

Dok su se obitelji Frank, Van Pels i Fritz Pfeffer skrivali u tajnom skrovištu, u vanjskom je svijetu noćna mora postajala stvarnost. Po cijeloj Europi, ali i u drugim dijelovima svijeta, bjesnio je rat. Američki i britanski zrakoplovi noću i danju prelijeću Nizozemsku prevozeći bombe namijenjene njemačkim gradovima. Zvuk je bio užasavajuć.

Savezničke su snage ponekad bombardirale dijelove Nizozemske koji su bili pod njemačkom okupacijom. Naprimjer, bombardirali su tvornicu zrakoplova Fokker na sjeveru Amsterdama. Prve bombe nisu pogodile tvornicu nego obližnje susjedstvo. Ubijeno je više od 150 ljudi. Rat je u velikoj mjeri utjecao na ljudske živote.

Židovima je situacija postala nepodnošljiva. Otkad su u ljeto 1942. počeli transporti u Westerbork, živjeli su u stalnom strahu.

Svi su Židovi na početku rata morali ispuniti obrazac sa svojim podacima.

Jesu li oba roditelja Židovi? A bake i djedovi? Većina je poslušno popunila obrasce.

Sada je bilo jasno da su nacisti trebali te obrasce kako bi poslali sve Židove u Westerbork i logore u Njemačkoj i okupiranoj Poljskoj. Oni koji se nisu dobrovoljno prijavili, bili su uhićeni u velikim racijama. Nitko nije znao što se točno događa u logorima u koje odvođe Židove nakon Westerborka. Bojali su se najgorega.

Do kraja rujna 1943. u Amsterdamu su se odvijale velike racije. Čitave su ulice bile ispražnjene. Tzv. „lovci na Židove“ bili su

Nizozemci, pristaše njemačkih okupacijskih snaga, koji su zarađivali tako što su prijavljivali Židove koji još nisu uhićeni.

Većina se ljudi bojala suprotstaviti nacistima. Ipak, nizozemski je pokret otpora jačao. Bio je dobro organiziran. Pomagali su ljudima izrađujući im lažne osobne iskaznice te su tiskali ilegalne novine u kojima su pisali o događajima u ratu. Pokret otpora upotrebljavao je silu ako je bilo potrebno, ako je trebalo nekoga osloboditi ili zaustaviti „lovca na Židove“.

Članovi pokreta otpora pomagali su Židovima u sakrivanju. Bilo je kažnjivo sakriti se, ali i pomagati u sakrivanju, tako da su svi morali biti vrlo hrabri. Od 140 000 Židova u Nizozemskoj, 27 000 se uspjelo sakriti.

Uvijek je postojala nada da će rat uskoro završiti. Kada je Anne pisala o stolu u svojoj sobi u ljeto 1943., Nijemci su već bili poraženi u sjevernoj Africi. Savezničke snage prelazile su preko Sicilije kako bi nastavile borbu u Italiji. To je ljudima davalo nadu. Ali, ipak, morali su čekati još dugo. Rim je bio oslobođen tek godinu dana kasnije, 4. lipnja 1944. Nakon dva dana savezničke su snage sletjele u francusku Normandiju. Započeo je veliki organizirani napad na njemačku vojsku.

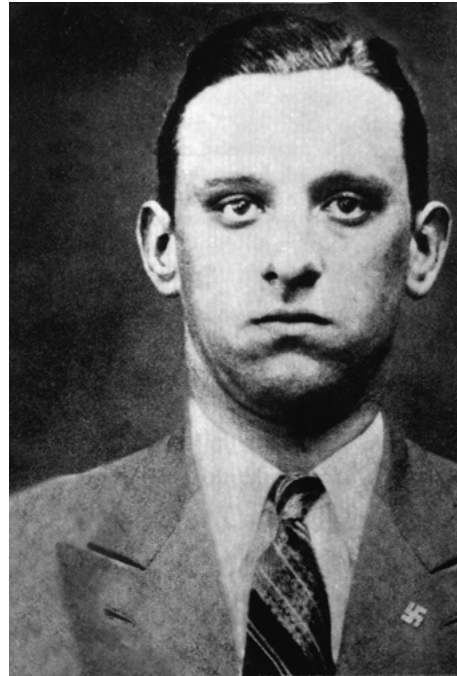
U tajnom je skrovištu Otto stavio oznaku na maloj karti francuske obale koju je koristio kako bi pratili napredovanje savezničkih snaga. Osvajanje Normandije vratilo im je nadu!

IZVOR 1

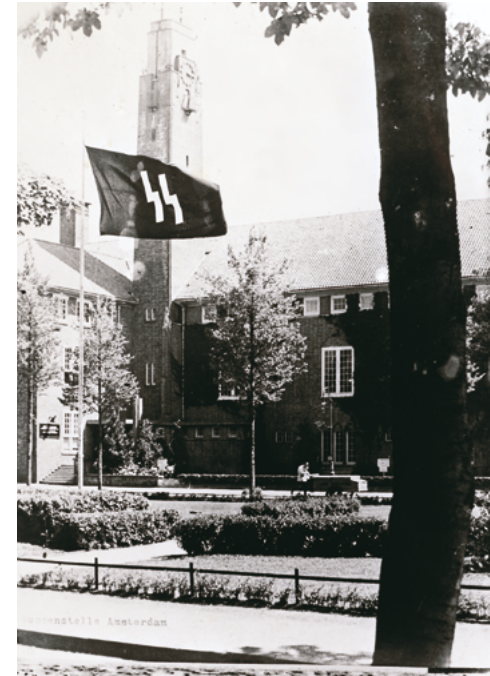
Uhićenje

Pomični ormar za knjige skriva ulaz u tajno skrovište. Tijekom dana, dok su radnici u uredu, stanovnici skrovišta moraju biti jako tihi jer radnici ne znaju za njih. Danju stanovnici skrovišta rijetko koriste kupaonicu jer kanalizacijske cijevi prolaze kroz skladište. Svi su prozori prekriveni krpama kako susjedi ne bi nešto posumnjali. Tijekom tih sati Anne uči, igra društvene igre te piše dnevnik.

Karla Josefa Silberbauera pronašli su 1963. u Beču gdje je radio kao policajac. Suspendiran je, ali je vraćen na posao kada je objasnio da ne zna tko je izdao stanovnike tajnog skrovišta. Do danas nije otkriveno tko je obavijestio policiju.

Uhićene odvođe u ured njemačke policije, a zatim u amsterdamski zatvor. Nekoliko sati nakon uhićenja Miep Gies i Bep Voskuijl odlaze u tajno skrovište. Na podu pronalaze Annin dnevnik. Miep ga čuva u ladici stola.

Zvao se Karl Josef Silberbauer i nosio je uniformu tajne službe. Vozio se po Prinsengrachtu i stao je ispred kućnog broja 263. Tog jutra, 4. kolovoza 1944., sjedište njemačke sigurnosne službe dobilo je telefonski poziv. Prijavljeno im je da se na toj adresi skrivaju Židovi. Silberbauer ih je došao privesti. Pratilo ga je nekoliko nizozemskih policajaca koji su radili za naciste. Silberbauer i policajci bili su naoružani.

Pretražili su cijelu zgradu. Došli su u ured u kojem se nalazio drveni ormarić na kojem su poredani registratori, a iznad kojega visi karta. Na prvi pogled ništa posebno.

Na drugoj su se strani stanovnici skrovišta pogledavali u strahu. Što se događa s druge strane ormarića? U ovo doba dana obično je tiho, a sada čuju glasove. Čudne glasove. Čuju li da jedna osoba govori njemački?

Ormarić se može otvoriti, a iza ormarića su vrata. Silberbauer je ušao prvi držeći pištolj ispred sebe. Policajci su se rasporedili – dvojica su otišla na tavan, dok su druga dvojica ostala pored vrata. Iza tih vrata nalazi se čitav jedan svijet. Svijet u kojem je živjelo osam ljudi duže od dvije godine. Cijelo to vrijeme bili su na sigurnom i u jednoj je sekundi sve bilo gotovo. Bili su izdani 8. kolovoza 1944.

Otto je pomagao Peteru u njegovoj sobi oko zadaće iz engleskog. Naoružani muškarac im je naredio da siđu niz stepenice. Margot, Anne, Edith, August i Herman van Pels samo su stajali s podignutim rukama. Zatim je u prostoriju ušao Fritz Pfeffer kojeg su, također, priveli.

„Vrijedne stvari?“ pitao je Silberbauer. Otto je pokazao prema maloj kutiji. Morali su im predati sve vrijedno. Policajci

su pretraživali tavan kako bi pronašli zlato, nakit i ostale vrijedne predmete. Pretražili su ormariće, prevrnuli su i ladice. Silberbauer je ugledao aktovku pored Ottova kreveta u kojem je Anne držala svoj dnevnik. Svake noći zadnje dvije godine Anne je povjeravala svoj dnevnik ocu na čuvanje.

Silberbauer je u nekoliko koraka bio pored aktovke. Otvorio ju je, pregledao i istresao njen sadržaj. Annin se dnevnik rasuo po podu, kao i svi ostali papiri. Oni ga ne zanimaju pa ih ostavlja tamo. Tada je ugledao kovčeg. Iznenaden je. Nije li to vojnički kovčeg? Kako je ovaj čovjek došao do njega? Otto mu je objasnio da je bio časnik u njemačkoj vojsci u Prvome svjetskom ratu. Silberbauer je na trenutak ostao bez riječi.

Otto, Edith, Margot, Anne, g. i gđa Van Pels, Peter, g. Pfeffer. Dali su im nešto vremena da skupe dio svojih stvari. Jedva razgovaraju jedni s drugima. Naoružani ih policajci promatraju dok se pakiraju. Zatim su se spustili stubama jedan po jedan, hodnikom prema ulaznim vratima. Izašli su iz zgrade prvi put nakon dvije godine. Ispred se nalazi kamion kojim će prevesti stanovnike skrovišta, ali i njihove pomagače Kleimana i Kuglera. Osjećaju vjetar i sunce na svojoj koži. Koliko vremena je prošlo otkad su zadnji put to osjetili! Predivan je sunčan dan, 4. kolovoza 1944., i oni ne znaju što ih čeka.

IZVOR 1
Od Westerborka do Auschwitza

Savezničke su se trupe iskrcale na plaže Normandije 6. lipnja 1944. Namjeravaju osloboditi Europu od nacističke okupacije. Ovaj se dan naziva Danom D.

Djeca u tranzitnom logoru Westerbork, 1943.

Gotovo su svi Židovi uhićeni u Nizozemskoj prvo transportirani u Westerbork, logor na istoku Nizozemske. U Westerborku je bilo tisuće zatvorenika.

IZVOR 1
Od Westerborka do Auschwitza

U ljeto 1944. ljudi su se nadali da će rat uskoro završiti. Nakon što su savezničke snage sletjele u Normandiju 6. lipnja 1944., Nizozemci su pažljivo pratili razvoj događaja. Iako su nizozemske novine pisale o borbama u Normandiji, izvještavale su samo o njemačkoj strani priče. Zato su ljudi slušali engleske radijske postaje i Radio Orange, iako je to bilo strogo zabranjeno. Također, ljudima je u ljeto 1943. naređeno da predaju svoje radijske uređaje.

Neki su Nizozemci predali svoj stari radijski uređaj, ali su u tajnosti zadržali drugi. Stanovnici tajnog skrovišta zadržali su jedan radio. U dnevniku Anne opisuje kako su ga u nekoliko navrata svi zajedno slušali.

Nakon dva mjeseca žestokih borbi savezničke su snage stigle u Pariz. Grad je oslobođen krajem kolovoza 1944. godine. Vojne trupe nastavile su se kretati prema istoku i sjeveru. Početkom rujna 1944. savezničke su snage oslobodile Antwerpen. Nizozemci su nestrpljivo čekali svoje oslobođenje. Ne bi trebali još dugo čekati!

Ali, odigralo se drugačije. Do sredine prosinca 1944. oslobođen je samo južni dio Nizozemske. Ljudi koji su tamo živjeli mogli su odahnuti, ali sjeverni dio Nizozemske suočit će se s teškom zimom. Nijemci nisu planirali odreći se ostatka Nizozemske te su blokirali svu dostavu hrane. Nakon nekoliko tjedana u velikim je gradovima zavladała oskudica. Počela je zima gladi.

U petak 4. kolovoza 1944. netko je izdao stanovnike tajnog skrovišta. Uhićeno je osam stanovnika i njihova dva pomagača, Johannes Kleiman i Victor Kugler. Nakon nekoliko dana provedenih u amsterdamskom zatvoru poslani su vlakom u

tranzitni logor Westerbork. Johannes Kleiman i Victor Kugler završili su u koncentracijskom logoru Amersfoort.

Anne i ostalih sedam stanovnika tajnog skrovišta smješteni su u zatvorske barake koje su bile namijenjene onima koji su počinili kazneno djelo poput skrivanja.

U Westerborku su kružile glasine da rat neće još dugo trajati. Savezničke su snage napredovale s juga, a od 1941. Nijemci su bili u ratu s Rusima te su Rusi napadali njemačku vojsku s istoka. Kako bi nacisti mogli slati ljude u logore na istoku?!

Glasine su bile istinite. Nacisti su razmišljali na isti način. Ali, za Annu, Margot, Otta, Edith i ostale stanovnike tajnog skrovišta novi je razvoj događaja zakasnio. S tisućama drugih zatvorenika 3. rujna 1944. posljednjim su vlakom krenuli iz Westerborka u Auschwitz.

IZVOR 1
Annina smrt

Židovski zatvorenici iz Mađarske na platformi Auschwitz-Birkenau, svibanj 1944.

Židovski zatvorenici i djeca na putu za plinske komore u Auschwitz-Birkenau, svibanj 1944.

Gladovanje, hladnoća i bolesti oduzeli su mnogo života u prenatrpanom koncentracijskom logoru Bergen-Belsenu.

IZVOR 1

Annina smrt

Hladno je. Veljača, 1945. godina. Tko još obraća pozornost na vrijeme? Jedino primjećuje kako je hladno. Ništa drugo. Bez hrane, bez vode, bez tople odjeće, bez pokrivača, bez kreveta za spavanje. Okružena je s jako puno gladnih i potpuno slomljenih ljudi koji besciljno lutaju u potrazi za nečime. Jedino mogu pronaći smrt, bolest, bijedu i beznađe.

„Anne!“

Srela je Augusta van Pelsa. Upravo je imala predivan susret i ne može dočekati da ispriča Anne.

Anne i Margot, kao i Auguste van Pels, završile su u Bergen-Belsenu u Njemačkoj. Prije sedam mjeseci odvedene su iz tajnog skrovišta u tranzitni logor Westerbork. Iz Westerborka su prevezene u Auschwitz, njemački koncentracijski logor u Poljskoj. Margot i Anne transportirane su dalje, a majka je ostala u Auschwitzu.

Nisu vidjele oca otkad su došle u Auschwitz. Nisu srele ni Petera, ni g. Van Pelsa, kao ni g. Pfeffera. Sve su izgubili. Ali, gđa Van Pels ima vijesti za Annu. Pronašla je nekoga tko je Anni jako drag. Sigurno će biti sretna.

Anne je bolesna. Ima tifus. To je zarazna bolest koju je laku dobiti ako si oslabljena imuniteta i živiš u lošim uvjetima. Simptomi su groznica, jaka bol u trbuhu i mučnina. U logoru su svi slabi, higijena je loša tako da su gotovo svi zaraženi tifusom. I Margot je bolesna.

„Anne, pronašla sam tvoju prijateljicu. Hanneli! I ona je ovdje!“

Hanneli! To su nevjerojatne vijesti! Dok je bila u tajnom skrovištu, Anne ju je sanjala. U snu je Hanneli završila u strašnom logoru, dok je Anne bila u skrovištu na sigurnom. Nisu se vidjele niti razgovarale gotovo dvije i pol godine. A sada je ona ovdje! Gđa Van Pels pronašla ju je među tisućama ljudi u logoru.

Hanneli će navečer doći do bodljikave žice. Anne će stajati s jedne strane žice, a Hanneli s druge. Obje će puno riskirati. Ljudima iz različitih dijelova logora zabranjeno je međusobno komunicirati, a posvuda se nalaze nadzorni tornjevi. Kroz bodljikavu žicu upletena je slama koja sačinjava visoku ogradu između Annina i Hannelina dijela logora tako da se neće moći vidjeti. Imat će jako malo vremena, ali ipak će pokušati.

Te su večeri obje šetale uz bodljikavu žicu i tiho zazivale jedna drugu. „Anne!“ „Hanneli!“ Hodale su uz žicu dok se nisu napokon našle. Brzo su šaptale jedna drugoj. Hanneli je rekla da je u logoru sa svojom bakom, ocem i sestrom te da je mislila da je Anne u Švicarskoj na sigurnom. Anne je rekla da su njeni otac i majka mrtvi. Gotovo je nemoguće da nije tako. Rekla joj je da je Margot vrlo bolesna te da je jako gladna.

Hanneli je u dijelu logora u kojem su uvjeti malo bolji jer ponekad dobivaju ostatke hrane. Obećala je Anni da će potražiti nešto za jelo. Ponovo će se sastati nekoliko dana kasnije.

„Hanneli!“

„Anne, jesi li ovdje?“

„Jesam.“

„Bacit ću ti paket preko bodljikave žice.“

Hanneli je uspjela skupiti nešto hrane. Nije puno, ali od životne je važnosti za Annu i Margot koje su jako slabe. Hanneli je čula Annu kako plače. Nije uhvatila paket. Uхватила ga je druga logorašica i pobjegla.

Hanneli je pokušala razvedriti Annu te joj je obećala da će pokušati ponovo. Uspjele su dva dana kasnije. Anne je ponovo našla Hanneli te je ovaj put uspjela uhvatiti paket. Podijelit će ga s Margot koja je jako bolesna. Hanneli i Anne dogovorile su se da će se ponovo sastati pored bodljikave žice.

Nisu mogle znati da je to posljednji put da su se srele.

Zatvorenici su zatvoreni u vlakove, oko 70 osoba nagurano je u jedan vagon. Put traje tri dana, bez prostora za ležanje, bez hrane i vode te samo s jednom kantom za vršenje nužde.

Mađarski Židovi izdvojeni za plinske komore na peronu u Auschwitzu.

27. siječnja 1945., ruski vojnici oslobađaju Auschwitz. Radnik Crvenoga križa iznosi petnaestogodišnjeg Ivana Dudnika iz logora. Preslab je da bi hodao.

IZVOR 1
Logori smrti

Zima 1944. na 1945. bila je oštra na sjeveru Nizozemske koji još nije bio oslobođen. U gradovima i na zapadu vlada oskudica hrane. Ljudi su odlazili tražiti hranu u okolici gradova. Nadali su se da će vrijedne predmete moći zamijeniti za hranu: vjenčano prstenje, srebrni pribor za jelo i satove. Nakon rata ustanovljeno je da je tijekom te zime više od deset tisuća ljudi umrlo od gladi.

Od 1942. Nizozemci su bili prisiljeni raditi za Nijemce. Bili su uhićeni svi koji se nisu javili na dužnost. Stanovnici Nizozemske bili su prestrašeni i očajni. Kada će završiti ovaj strašan rat? Činilo se da savezničke snage ne uspijevaju prijeći velike rijeke. Zima je bila izrazito hladna te nije bilo dovoljno goriva.

U međuvremenu, u istočnoj se Europi ruske snage kreću prema Njemačkoj. Nacisti su bili uvjereni da je rat izgubljen pa su počeli uništavati dokaze svojih okrutnih zločina. Uništavali su plinske komore i krematorije. Palili su dokumente. Svijet nije smio saznati da je tamo pobijeno više od milijun ljudi. Zarobljenici su bili transportirani u druge logore u Njemačkoj i Austriji.

Usred svih događaja, u studenom 1944., Anne i Margot transportirane su u njemački logor Bergen-Belsen. Logori nisu bili opremljeni za toliki broj ljudi koji dolaze iz drugih logora. Očaj je bio neopisiv.

Dva mjeseca nakon što su Anne i Margot stigle u Bergen-Belsen, ostali su zatvorenici transportirani iz Auschwitza u druge logore. Potpuno iscrpljene, prevozili su ih vlakovima ili traktorima. Neke su prisilili da pješače po toj nepodnošljivoj hladnoći. Bez primjerene odjeće i obuće i bez hrane. Mnogi su ostavljeni da umru uz cestu. Streljali su one koji ih nisu mogli pratiti.

Otto Frank bio je bolestan pa su ga ostavili u logoru nakon što su nacisti otišli. Rusi su oslobodili Auschwitz 27. siječnja 1945. Otto je bio iscrpljen, ali živ i slobodan. Na putu doma saznao je da je Edith mrtva. Nekoliko mjeseci kasnije, kada se vratio u Nizozemsku koja je oslobođena u svibnju 1945., Otto je imao samo jedan cilj: pronaći svoje kćeri. Ali, njegove su kćeri dijelile istu sudbinu sa šest milijuna drugih Židova. Umrle su zbog gladi i bolesti samo nekoliko tjedana prije oslobođenja Bergen-Belsena.

Neopisive okrutnosti nacističkoga režima otkrivene su dok su savezničke snage oslobađale Njemačku, Austriju i ostale okupirane zemlje. Ljudi su bili u šoku i nevjerici. Kada je Engleska oslobodila Bergen-Belsen u travnju 1945., nisu mogli vjerovati što su vidjeli. Kako je moguće da se takvo nešto dogodilo? Trudili su se spasiti što više ljudi, ali mnogi su bili previše bolesni i pothranjeni. Nakon oslobođenja umrlo je još 12 500 osoba.

IZVOR 1
Annin dnevnik

Otto s pomoćnicima, listopad 1945. Slijeva nadesno: Miep Gies, Johannes Kliman, Otto Frank, Victor Kugler i Bep Voskuyl.

Dvije godine nakon rata, u lipnju 1947., Dnevnik Anne Frank objavljen je pod naslovom koji je ona odabrala *Het Achterhuis* (Tajno skrovište). Prvo je izdanje ubrzo rasprodano i tiskana je nova naklada. Strani izdavači pokazuju zanimanje za objavljivanje dnevnika.

Dnevnik je preveden na više od 60 jezika, pročitali su ga milijuni ljudi. Mnoge ulice i škole diljem svijeta imenovane su po Anni Frank.

IZVOR 1
Annin dnevnik

Proljeće je 1947. godine. Otto Frank drži knjigu, Annin dnevnik. Na naslovnici se nalaze tamni oblaci i naslov, *Het Achterhuis*. Ime autorice ispisano je žutim slovima na vrhu naslovnice. Za nekoliko bi mjeseci Anne napunila osamnaest godina. Bila bi neopisivo ponosna na knjigu na kojoj je radila dok se skrivala u tajnom skrovištu. Toliko se puta zapitala piše li dovoljno dobro da bi mogla izdati knjigu. Pitala se i bi li čitateljima bile zanimljive njene priče. Annin se san ostvario. Objavila je knjigu.

Knjiga ne bi postojala da pomagačice Miep i Bep nisu otišle u sklonište ubrzo nakon što su obitelji Frank, Van Pels i g. Pfeffer bili uhićeni. Uzele su dnevnik i ostale bilježnice u koje je Anne upisivala svoja razmišljanja. Miep ih je spremila u ladicu s namjerom da ih vrati Anni kada rat završi. Ali, Anne se nije vratila.

Kada je saznala da Margot i Anne više nisu žive, Miep je Ottu predala Annin dnevnik. Dok su se skrivali, gotovo svaku večer Anne je spremala svoj dnevnik u Ottovu aktovku koju bi odložila pored njegova kreveta. Otto se morao brinuti o dnevniku, ali nikada nije pročitao niti jednu rečenicu iz dnevnika. Još uvijek mu je pred očima trenutak kada je policajac istresao aktovku i ostavio dnevnik razbacan na podu. Toliko se toga dogodilo od tog trenutka.

Prvo je pročitao samo male isječke dnevnika. Annine priče o životu u tajnom skrovištu jako su ga dirnule. On je jedini preživio od osam osoba koje su se skrivale u tajnom skrovištu. Čitajući Annin dnevnik, oni su ponovo oživjeli. Bilo je prebolno.

Nakon nekog vremena uočio je kvalitetu Anninih priča. Anne je pisala vrhunski! Imala je oko za detalje i odlično je opisivala karaktere ljudi. Znala je tako dobro prepričati događaje da ih je čitatelj mogao ponovo proživjeti. Bila je duhovita, ali i ozbiljna

i tužna. Otto je bio iznenađen pa čak i zadivljen da je Anne razmišljala o takvim temama. Nije znao da su njena razmišljanja i emocije toliko duboki.

Bio je toliko zadivljen dnevnikom da nije mogao prestati pričati o njemu! Pokazivao je ulomke dnevnika prijateljima te je za svoju obitelj preveo dijelove na njemački jezik. „Morate čuti što je Anne napisala“, često je govorio Miep i Janu koji su ga nakon rata primili u svoj dom. Njima je isto bilo neopisivo teško slušati Annine riječi.

Prijatelji su mu savjetovali da objavi dnevnik zato što ljudi moraju znati kako je im je bilo i zato što sve generacije mogu puno naučiti iz Annine priče. I najbitnije, zato što je to bila Annina najveća želja. Morao je dobro razmisliti o toj ideji. Annin je dnevnik bio tako intiman. Neki se dijelovi nisu ticali nikog drugog osim nje. Pisala je puno o svojoj majci. Otto je znao da se Anne i Edith nisu uvijek najbolje slagale, ali trebaju li to svi znati? Prijatelji su Otta uvjerali da objavi dnevnik jer je bio toliko poseban da ga treba pročitati što više ljudi. Otto je počeo tražiti izdavača.

Proljeće je 1947. Otto Frank drži Annin dnevnik u svojim rukama. Tiskano je tri tisuće primjeraka. Anne je željela postati spisateljica. Njena se želja ostvarila.

IZVOR 1

Poslije rata

Rukopis Annina dnevnika predan je nizozemskoj povjesničarki i znanstvenici dr. Annie Romein -Verschoor koja ga je prosljedila svojem suprugu, povjesničaru dr. Janu Romeinu. Oboje su zadivljeni dnevnikom. Dr. Romein napisao je članak *Kinderstem* (Glas djeteta) za poznate nizozemske dnevne novine *Het Parool* koje je tijekom rata izdavao pokret otpora.

Anne Frank nije pisala samo dnevnik. Tijekom ljeta 1943. pisala je i kratke priče. Neke su priče u cijelosti izmišljene, a neke su temeljena na istinitim događajima iz tajnog skrovišta.

Otto Frank na tavanu tajnog skrovišta prije otvorenja muzeja na Prinsengracht broj 263, 3. svibnja 1960.

Tijekom Drugog svjetskog rata mnogi su pisali dnevnik, baš kao i Anne Frank. Neki su pisali pisma obitelji i voljenima o svojim iskustvima, gladi, tuzi i žalosti. Neki su pisali pjesme ili priče, a neki su čak u tajnosti fotografirali.

Tijekom rata ljudi su počeli shvaćati da će ti osobni dokumenti biti vrlo bitni kada rat završi kako bi svjedočili o načinu na koji su preživljavali te teške godine. Štoviše, objavljivanjem osobnih priča podsjećali bi da se takvo nešto ne smije ponoviti.

U ožujku 1944. u emisiji koja se emitirala na Radio Orangeu ministar obrazovanja znanosti i umjetnosti Gerrit Bolkestein zamolio je da svi čuvaju svoje dnevnike. Kada je Anne čula njegov poziv, shvatila je da se to odnosi i na njen dnevnik.

U početku je oklijevala, nije bila sigurna hoće li njene priče biti zanimljive drugima, ali nakon nekoliko tjedana odlučila je prepisati dnevnik. Namjeravala je nakon rata pretvoriti dnevnik u pravu knjigu. Međutim, Anne nikada nije imala priliku dovršiti svoj rad jer je bila uhićena u kolovozu iste godine.

Annin je dnevnik danas poznat u cijelom svijetu. Ipak, u prvim godinama nakon Drugoga svjetskog rata izdavači nisu bili zainteresirani za izdavanje ratnih dnevnika. Svi su težili tome da se rat što prije zaboravi i da se počne gledati budućnost. Osim toga, država je bila u potpunom bunilu. Priče koje su isplivale o nečovječnoj patnji koja je bila nanesena Židovima, bile su nepodnošljive. Ljudi su bili zaprepašteni razinom zla.

Tiskana verzija dnevnika dospjela je 1946. u ruke povjesničara Jana Romeina. Bio je toliko dirnut da je odlučio napisati kolumnu o dnevniku u *Het Paroolu*, amsterdamskim dnevnim novinama. Kolumna je tiskana na prvoj stranici novina.

Romein je napisao: „Bila je noć kada sam završio s čitanjem. Bio sam iznenađen što su svjetla još uvijek upaljena, što su kruh i čaj dostupni, što ne čujem tutnjavu zrakoplova ili vojničkih čizama na ulici. Dnevnik me obuzeo do te razine i odveo me u taj nadnaravni svijet koji je bio iza nas već duže od godinu dana.“

Tada je već bio ustanovljen Međunarodni institut za ratnu dokumentaciju gdje su se istraživali i čuvali osobni dokumenti i zapisi koje je Bolkestein tražio u emisiji na Radio Orangeu. Annin je dnevnik bio izuzetno poseban, zaključio je Romein. Napisao je da mu je teško zamisliti da u Institutu postoji dokument koji je „toliko jasan, inteligentan, ali i ljudski“ kao Annin dnevnik. Nakon silnih pohvala, bilo je lako naći izdavača.

Otad su objavljene mnoge priče. Do danas je sakupljeno puno osobnih priča koje tvore sliku užasa koji su ljudi proživljavali tijekom Drugoga svjetskog rata. Od svih je publikacija najslavniji Annin dnevnik. Milijuni ljudi i danas posjećuju mjesto gdje su se skrivali Anne i njena obitelj: tajno skrovište.